

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ МЕНЕДЖМЕНТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Садридінєв Р.Ш., аспірант

Миколаївський національний аграрний університет

Розкрито сутність поняття «менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» як на макро- так і на макрорівні. Визначено особливості, методи та принципи менеджменту зовнішньоекономічної діяльності. Охарактеризовано функції та підходи в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю підприємства.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, менеджмент зовнішньоекономічної діяльності, методи, функції, принципи, підходи.

Постановка проблеми. Процес входження України в систему світогосподарських зв'язків багато в чому залежить від якості прийняття управлінських рішень у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Ефективний розвиток останньої неможливий без таких управлінських дій, як планування, організація, мотивація, контроль, координація тощо, які в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю мають особливості. Тому вивчення теоретичних засад менеджменту зовнішньоекономічної діяльності є підґрунтям ефективною зовнішньоекономічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження теоретичних аспектів менеджменту зовнішньоекономічної діяльності знайшли відображення в наукових працях відомих учених-економістів І. В. Багрової [1], Г.М.Дроздової [2], О.А.Кириченка [3], В. В. Козика [4], А.І.Кредісова [5], А.А.Мазаракі [6], В.С.Сухарського [7] та ін.

Однак в економічній літературі існує певна невизначеність щодо поняття «менеджмент зовнішньоекономічної діяльності». У зв'язку з цим потрібна доробка та уточнення методичного забезпечення менеджменту зовнішньоекономічної діяльності.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити зміст поняття «менеджмент зовнішньоекономічної діяльності», визначити принципи, функції та підходи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки у сучасній економічній літературі не існує єдиного тлумачення поняття «менеджмент зовнішньоекономічної діяльності», кожний з авторів прагне дати визначення залежно від власного розуміння зовнішньоекономічної діяльності та доцільності її розвитку.

Так, на думку Г.М.Дроздової [2] менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства являє собою управління виробничо-господарською і комерційною діяльністю підприємства, пов'язаною з його виходом на зовнішній ринок, в зовнішнє міжнародне середовище з метою більш повного використання зовнішніх (міжнародних) факторів економічного росту.

О.А.Кириченко [3] наголошує, що сутність менеджменту зовнішньоекономічної діяльності полягає в комплексному дослідженні та моделюванні міжнародного середовища у поєднанні з налагодженою взаємодією всіх під-

розділів і посадових осіб організації/установи в інтересах продуктивного досягнення визначених зовнішньоекономічних стратегій.

А.А.Мазаракі [6] вважає, що менеджмент зовнішньоекономічної діяльності – це цілеспрямоване, системне управління зовнішньоекономічною діяльністю щодо забезпечення стабільного економічного зростання та підвищення як міжнародної, так і внутрішньої конкурентоспроможності підприємства в довгостроковій перспективі на основі більш повного використання зовнішніх (міжнародних) факторів економічного зростання.

Як бачимо, досліджуваний термін розглядається лише на рівні підприємства. Проте згідно ст. 3 ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» [7] Україна в особі її органів, місцеві органи влади і управління в особі створених ними зовнішньоекономічних організацій, які беруть участь у зовнішньоекономічній діяльності, а також інші держави, які беруть участь у господарській діяльності на території України є також суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності. Це є підґрунтям розглядати менеджмент зовнішньоекономічної діяльності не лише на мікро-, а й макрорівні. На нашу думку, на макрорівні менеджмент зовнішньоекономічної діяльності – це управління та регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, зовнішньоекономічних зв'язків регіону, держави.

Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності має свої специфічні особливості, а саме:

- наявність зовнішньої сфери й міжнародного рівня;
- відмінність політичних, економічних, правових і культурних умов;
- наявність в ролі суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності не тільки підприємств, а й держав зі своєю зовнішньоекономічною політикою.

Управлінська діяльність завжди базується на основних правилах, яких дотримуються керівники і спеціалісти апарату управління в процесі прийняття тих або інших рішень. Ці правила можуть бути декларовані в спеціальних документах або ж бути своєрідною традицією, нормою, звичаєм. Частіше усього має місце поєднання і того й іншого.

Під принципами в менеджменті розуміють традиції, звичаї, правила, закономірності та норми, яких має дотримуватись менеджер (керівники, спеціалісти). Однією з особливостей менеджменту зовнішньоекономічної діяльності є те, що з одного боку, він є побудованим на принципах загального менеджменту, а з іншого боку, формується з врахуванням принципів зовнішньоекономічної діяльності. Можна виділити три рівні принципів зовнішньоекономічної діяльності: загальні; специфічні; національні.

Дотримання тих чи інших принципів при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності можливо лише при виконанні суб'єктом конкретних функцій. Функції менеджменту зовнішньоекономічної діяльності – це засоби вирішення важливих завдань, вираження змісту і призначення менеджменту зовнішньоекономічної діяльності. Кожна функція менеджменту зовнішньоекономічної діяльності являє собою процес, тому що складається з серії взаємопов'язаних дій і спрямована на розв'язання специфічних і різноманітних про-

блем управління зовнішньоекономічної діяльності, що вимагає здійснення великого комплексу конкретних заходів.

Основними функціями менеджменту зовнішньоекономічної діяльності є планування; організація; мотивація; контроль; регулювання.

Звичайно, всі зазначені функції менеджменту в зовнішньоекономічній діяльності мають істотні особливості.

Функція планування передбачає рішення про те, якими повинні бути цілі підприємства в сфері зовнішньоекономічної діяльності і що повинні робити члени цього підприємства, щоб досягнути цих цілей. У процесі планування варто враховувати міждержавні відносини, що впливають на вибір партнерів. Крім того, слід враховувати і маркетинг зовнішньоекономічної діяльності, який базується на вивченні міжнародних ринків, особливостей запитів іноземних клієнтів, просування товарів і послуг на закордонні ринки здійснюється з урахуванням місцевих традицій і численних обмежень і т.д.

По-іншому виглядає і функція організації в зовнішньоекономічній діяльності. Організація – це процес створення структури підприємства, яка дає можливість людям ефективно працювати разом для досягнення як загальних цілей, так і в сфері зовнішньоекономічної діяльності. Тобто, організація як процес являє собою функцію по координації багатьох задач здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

При плануванні і організації роботи в сфері зовнішньоекономічної діяльності керівник визначає, що конкретно повинна виконати дане підприємство, коли, як і хто, на його думку, повинен це зробити. Якщо вибір цих рішень зроблений ефективно, керівник отримує можливість втілити свої рішення в справу, застосовуючи на практиці основні принципи мотивації.

Мотивація - це процес спонукання працюючих до діяльності для досягнення цілей в сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Контроль - це процес, що забезпечує досягнення цілей підприємства в сфері зовнішньоекономічної діяльності. Він необхідний для виявлення і вирішення виникаючих проблем раніше, ніж наслідки стануть дуже серйозними, і може також використовуватися для стимулювання успішного розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Процес контролю складається з установки стандартів, зміни фактичне досягнутих результатів і проведення коректувань в тому випадку, якщо досягнуті результати істотно відрізняються від встановлених стандартів. Контроль - це критично важлива і доладна функція управління. Одна з найважливіших особливостей контролю, яку потрібно враховувати насамперед, полягає в тому, що контроль повинен бути всеосяжним.

Функція регулювання — вид управлінської діяльності, спрямований на усунення відхилень, збоїв, недоліків тощо в здійсненні зовнішньоекономічної діяльності шляхом розроблення і впровадження керуючою системою відповідних заходів.

Метод управління – це спосіб здійснення управлінської діяльності, при якому досягаються цілі управління зовнішньоекономічною діяльністю. Методи управління тісно, пов'язані з принципами управління. Методи управління виступають в ролі способів реалізації принципів. Методи мають більш альтернативний

характер. Основними методами управління ЗЕД є: правові, адміністративні, економічні, організаційні. Для досягнення високої ефективності ЗЕД необхідно враховувати існуючі підходи в управлінні ЗЕД, а саме:

– історичний підхід – заснований на вивченні явищ у їхньому виникненні і розвитку. В його основі лежить вивчення реальної історії розвитку і управління ЗЕД, виявлення історичних фактів і на цій основі розумове відтворення історичного процесу управління ЗЕД;

– герменевтичний підхід – ґрунтується на сукупності принципів і методів тлумачення й інтерпретації сутності процесу управління ЗЕД. Вони можуть мати форму як нормативно-правових, так інших документів, а також наукових монографій та інших письмових праць вчених;

– ситуаційний підхід визнає, що хоча загальний процес управління ЗЕД і є однаковим, специфічні прийоми, які використовує керівник повинні змінюватися залежно від ситуації. Об'єктом досліджень ситуаційного підходу виступають найбільш значущі елементи внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства;

– системний підхід – дослідження процесу управління ЗЕД як цілісної множини елементів в сукупності відношень і зв'язків між ними, тобто розгляд управління ЗЕД як системи;

– предметний підхід – дає відповідь на питання що?, тобто розкриває суть ЗЕД та визначається ідеєю зовнішньоекономічних операцій;

– регулярний (функціональний) підхід – відповідає на питання як? Робота менеджерів ЗЕД полягає у поєднанні та координуванні використання ресурсів для досягнення цілей підприємства.

Ідея тієї або іншої зовнішньоекономічної операції може бути реалізована тільки в тому випадку, коли предметний аспект повною мірою відповідатиме функціональному підходу.

– комплексний підхід – методологічні підходи дослідження процесу розвитку і управління ЗЕД не ізольовані один від одного і можуть мати взаємообумовлений характер, що викликає появу повторних підходів. Це пояснюється тим, що ЗЕД явище багатогранне, тому важливе дослідження його властивостей як цілого, так і його складових, а також факторів, які на нього впливають.

Висновки. 1. Ми погоджуємося, з думкою Г.М. Дроздової [2], що менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства являє собою управління виробничо-господарською і комерційною діяльністю підприємства, пов'язаною з його виходом на зовнішній ринок, в зовнішнє міжнародне середовище з метою більш повного використання зовнішніх (міжнародних) факторів економічного росту.

2. В статті акцентовано увагу, що менеджмент зовнішньоекономічної діяльності слід розглядати не лише на мікро-, а й макрорівні. На нашу думку, на макрорівні менеджмент зовнішньоекономічної діяльності – це управління та регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, зовнішньоекономічних зв'язків.

3. Встановлено, що менеджмент зовнішньоекономічної діяльності побудований на принципах загального менеджменту з врахуванням принципів

зовнішньоекономічної діяльності. Виділено три рівні принципів менеджменту зовнішньоекономічної діяльності: загальні; специфічні; національні.

4. Кожна функція менеджменту зовнішньоекономічної діяльності являє собою процес, тому що складається з серії взаємопов'язаних дій і спрямована на розв'язання специфічних і різноманітних проблем управління зовнішньоекономічної діяльності, що вимагає здійснення великого комплексу конкретних заходів. Визначено зміст основних функцій менеджменту зовнішньоекономічної діяльності (планування, організація, мотивація, контроль, регулювання).

5. Метод управління зовнішньоекономічною діяльністю – це спосіб здійснення управлінської діяльності, при якому досягаються цілі управління зовнішньоекономічною діяльністю. Основними методами управління ЗЕД є: правові, адміністративні, економічні, організаційні.

6. Для досягнення високої ефективності ЗЕД необхідно враховувати існуючі підходи в управлінні ЗЕД, а саме: історичний підхід; герменевтичний підхід; ситуаційний підхід; системний підхід; предметний підхід; регулярний (функціональний) підхід; комплексний підхід.

Список використаних джерел:

1. Багрова І.В. ЗЕД підприємств: Підручник для вузів / І.В. Багрова, Н.І. Редіна, В.Є. Власик, О.О. Гетьман – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 580с.
2. Дроздова Г.М. Менеджмент ЗЕД підприємств. Навч. Посібник / Г.М. Дроздова – К.: ЦУЛ, 2002. – 172с.
3. Кредісов А.І. Управління зовнішньоекономічною діяльністю / А.І. Кредісов - К.: 2000.
4. Кириченко О.А. Менеджмент ЗЕД: Навч. посіб. – 3-ге вид., перероб. і доп./ О.А. Кириченко – К.: Знання – Прес, 2002. – 384с.
5. Козик В.В. Зовнішньоекономічні операції і контракти: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб., і доп. / В.В. Козик, Л.А. Панкова, Я. С. Карп'як, О.Ю. Григор'єв, А.О. Босак – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 608с.
6. Мазаракі А. А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. / А. А. Мазаракі. – К. : Київ. Нац. торг.-ун-т, 2012. – 824 с.
7. Про зовнішньоекономічну діяльність : закон України : [прийнято ВР 16.04.1991 р. №959-ХІІ із змінами № 2388-VI (2388-17) від 01.07.2010 р.] / ВВР. – 2010. – № 37. – 496 с.
8. Сухарський В.С. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Теорія, методологія, практика / В.С. Сухарський - Т.: Астон, 2001.-388с.

Рецензент – д.е.н., професор Махмудов Х. З.

УДК 65.016.7

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНИХ ФОРМУВАНЬ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Самойлик Ю.В., к.е.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія

З'ясовано сутність категорії “реструктуризація”, удосконалено її трактування, яке, на відміну від існуючих, доцільно розглядати як процес зміни стратегії підприємства, що передбачає перерозподіл господарської власності та виробничих ресурсів на основі удосконалення системи управління, організаційної перебудови та оптимізації господарсь-